

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ

В умовах нестабільності зовнішнього середовища підприємств, проблеми забезпечення їх економічної стійкості та адаптивності набувають пріоритетного значення. В Україні, системна економічна стагнація, наявність колосальних реальних та потенційних загроз економічній безпеці, у поєднанні з пандемією вірусу COVID-19, суттєво ускладнили середовище діяльності підприємств, можливості виходу на стратегічну траєкторію розвитку. Виникла необхідність не просто вирішувати проблеми стимулювання попиту, розширення клієнтської бази, удосконалення цінової політики, а критичної оцінки стратегій, можливостей забезпечувати економічну стійкість у тривалій перспективі, незважаючи на вплив тих чи інших дестабілізуючих факторів.

Економічна стійкість підприємства поняття надзвичайно ємне та багатопланове [1-4]. Перш за все під економічною стійкістю слід розуміти спроможність підприємства протистояти факторам зовнішнього середовища та внутрішнім збуренням. Разом з тим, під економічною стійкістю також розуміють: здатність підприємства поглинати зовнішні й внутрішні дестабілізуючі фактори через ефективне застосування своїх ресурсів за рахунок використання і вдосконалення економічного потенціалу; здатність підприємства до самозбереження, тобто раціонального використання резервів у часі, що дають можливість протистояти впливові зовнішніх факторів; потенційні можливості підприємства повернутися у стан рівноваги, в якому воно має позитивну динаміку функціонування або не виходить за межі встановлених границь [4].

Підприємство, незважаючи на динаміку показників ефективності діяльності, може тривалий час перебувати в межах порогу рентабельності, утримуючи певні позиції на ринку. Однак, з стратегічної точки зору, потенціал розвитку підприємства може бути суттєво обмеженим. За таких умов, зміна ситуації на ринку, посилення впливу нових дестабілізуючих факторів, може різко послабити його стійкість. У широкому розумінні економічна стійкість відображає рівень розвитку потенціалу підприємства, ефективність системи управління, внутрішньо-організаційну інтегрованість її підсистем, адаптивність до змін середовища тощо. Саме тому, проблеми економічної стійкості слід розглядати у двох проекціях – як здатність функціонувати в межах порогу рентабельності на основі реалізації тих чи інших переваг, дуже часто нетривалого характеру, і як здатність підприємства демонструвати ознаки розвитку, незважаючи на характер зовнішнього середовища.

Розуміння взаємозв'язку між економічною стійкістю підприємства та потенціалом його розвитку, дозволяє формувати та реалізувати ефективну управлінську політику, вносити відповідні корективи в систему управління, стратегію. Саме в такому контексті слід розглядати сучасні проблеми підприємств, які пов'язані з обмеженням попиту, ресурсів розвитку, посиленням цінової конкуренції, непрогнозованістю кон'юнктури тих чи інших ринків тощо.

Одним з основних викликів для підприємств в умовах пандемії вірусу COVID-19 є не просто звуження ринків, а обмеження можливостей стратегічного бачення пріоритетів, перспектив, а відтак і об'єктивна неспроможність формувати політику розвитку. Разом з тим, будь-яке підприємство, незважаючи на характер зовнішнього середовища, зобов'язане демонструвати стратегічно орієнтовану модель, яка має давати відповіді на ті чи інші загрози та активізувати фактори розвитку. Розглядаючи проблеми економічної стійкості підприємства в контексті пріоритетів розвитку, необхідно проектувати управлінські зусилля крізь призму системи складових економічної стійкості, що передбачає оцінку інтегральний критеріїв та моделювання варіантів розвитку.

Пошук можливостей розвитку підприємства пов'язаний з побудовою моделі оцінки економічної стійкості. З цією метою необхідно визначити систему критеріїв, алгоритм та методи оцінки. Слід відзначити, що зміст показників та критеріїв, які характеризують економічну стійкість підприємства певною мірою носять відносний характер, що пов'язано з сферою діяльності підприємства, його специфікою, характером розвитку, етапом життєвого циклу, особливостями стратегічної проекції. Особливу увагу слід звернути на групи фінансових показників підприємства в розрізі факторного аналізу, оскільки вони формують характер фінансових потоків. Оцінка таких показників є основою інтегрального показника економічної стійкості. Разом з тим, необхідно оцінювати внутрішню та

зовнішню стійкість за цілим комплексом критеріїв аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки між системою відповідних складових.

Дуже часто економічна стійкість підприємства асоціюється з його фінансовою стійкістю. Звичайно ж фінансова складова економічної стійкості є однією з найважливіших. Вона відображає результируючий характер розвитку, проте не дає повною мірою зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки тенденцій розвитку. З точки зору стратегічного підходу, важливими складовими економічної стійкості підприємства, які слід брати до уваги є ринкова та організаційна стійкість. Їх аналіз наближає до розуміння потенціалу стійкості, природи та особливостей економічної стійкості, її часової визначеності. Окремо слід звернути увагу на поняття стратегічної стійкості, під якою розуміють здатність створювати, розвивати і тривалий час зберігати конкурентні переваги на ринку, тим самим підтримуючи належний рівень ліквідності, платоспроможності та рентабельності в умовах гіпердинамічного зовнішнього середовища [4]. Стратегічна стійкість інтегрує різні складові управлінської системи та відображає їх ефективність, адаптивність. Управлінські зусилля у сфері економічної стійкості безпосередньо пов'язані з забезпеченням стратегічної стійкості підприємства. Досягнення стратегічної стійкості найбільшою мірою характеризує адаптивний потенціал розвитку підприємства. Підприємство може функціонувати на рівні мінімальної рентабельності, але в межах порогу рентабельності відносно тривалий період часу, незважаючи на характер зовнішнього середовища. Разом з тим, підприємство може функціонувати з відносно вищим рівнем рентабельності, не маючи можливостей зберігати стійкість тривалий час.

Розуміння природи економічної стійкості та її забезпечення в мінливих умовах зовнішнього середовища, потребує формування відповідної системи управління економічною стійкістю, яка має інтегрувати різні підсистеми – фінансову, виробничу, маркетингову, кадрову, інформаційну тощо. В системі управління підприємством необхідно вмонтувати відповідні механізми, які б дозволяли формувати та реалізувати управлінські рішення спрямовані за забезпечення економічної стійкості підприємства, розвиток потенціалу стійкості.

Стратегія підприємства повинна давати відповіді на те, яким чином досягатиметься економічна стійкість. Розроблення стратегії має відбуватися крізь призму аналізу пріоритетів економічної стійкості. Такий підхід забезпечить значно глибше розуміння особливостей внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, дозволить виявити додаткові можливості реалізації захисної реакції у випадку збурень у зовнішньому середовищі. Спрямування управлінських зусиль виключно на реалізацію завдань розвитку, суперечить ідеології управління економічною стійкістю підприємства. Адже ігноруючи пріоритети стійкості, підприємство може дуже швидко перейти від фази «прискореного розвитку» до фази «уповільнення» і подальшої стагнації, яка супроводжуватиметься погіршенням фінансового стану і виникненням кризових явищ.

Економічну стійкість підприємства слід розглядати в комплексі з проблемами його економічної безпеки. Разом з тим, у цьому комплексі проблем можуть виникати певні суперечності. Безпекоорієнтований підхід до управління підприємством передбачає певну «обережність політики» його розвитку, яка базується на системі відповідних індикаторів. Економічна стійкість досягається саме через реалізацію пріоритетів розвитку, формування нової якості розвитку. Система управління підприємством повинна долати зазначені розбіжності та формувати цілісний механізм управління розвитком підприємства з урахуванням пріоритетів безпеки та стійкості.

Таким чином, розуміння природи економічної стійкості підприємства, її часової визначеності дозволить не просто перевіряти підприємство на гнучкість та адаптивність в умовах активізації загроз середовища діяльності, а вносити відповідні корективи в стратегію і тактику політики, обмежуючи «витрати» пов'язані з забезпеченням стійкості. Ефективне управління економічною стійкістю підприємства пов'язане з реалізацією системного підходу та концептуальних положень стратегічного менеджменту. Проблеми економічної стійкості підприємства перебувають в площині єдності з проблемами стратегічного розвитку, економічної безпеки та адаптивного управління.

Література:

1. Ареф'єва О. В., Городинська Д. М. Управління економічною стійкістю підприємств: монографія. Київ: Європейський університет, 2011. 229 с.
2. Іванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу). Східноукр. нац. Ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2005. 266 с.
3. Проценко Н. Б. Організаційно-економічний механізм забезпечення довгострокової економічної стійкості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / Н. Проценко. Донецьк, 2008. 20 с.
4. Фещур Р. В., Баранівська Х. С. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису. URL: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18804/1/59-284-290.pdf (дата звернення 25.03.2021).